

Gent 25 2005
N O T A E
PRAEHISTORICAE

G e n t - 1 7 . 1 2 . 2 0 0 5
C o n t a c t g r o e p
" P r e h i s t o r i e "
" P r é h i s t o i r e "
G r o u p e d e C o n t a c t F N R S

organisatie / organisation

P h i l i p p e C r o m b é

Vakgroep Archeologie en Oude
Geschiedenis van Europa
Universiteit Gent
B l a n d i j n b e r g 2
B E - 9 0 0 0 G e n t (B e l g i ë)

Philippe.Crombe@UGent.be

coördinatie / coordination

Philippe Crombé

Marc De Bie

Ivan Jadin

Marcel Otte

Michel Toussaint

Philip Van Peer

Interimrapport van de veldprospecties 2004/2005 in Oostrozebeke (W.-VI.) Het lithisch materiaal

Dieter JEHS & Gunther NOENS

Samenvatting

In dit artikel worden kort de voorlopige resultaten belicht van de prospectiecampagne 2004/2005 in Oostrozebeke. Daar waar voordien geen enkele steentijdvindplaats in deze gemeente geattesteerd was, kunnen we nu dit aantal op 50 brengen. Gezien het geringe aantal prospecties per akker, behoren analyses van de inplanting van de vindplaatsen in het landschap, hun chronologische toewijzingen, en het maken van vergelijkingen met naburige gemeenten en regio's nog niet tot de mogelijkheden. Daarom beperken we ons hier tot een typologische indeling van de gevonden artefacten. Tenslotte worden de perspectieven op het vlak van verder onderzoek aangestipt.

Sleutelwoorden: prospectie, Oostrozebeke, typologie.

1. Situering

De gemeente Oostrozebeke is gelegen in het zuidoostelijk deel van West-Vlaanderen, op de grens van de zand- met de zandleemstreek, en heeft een oppervlakte van 1662 ha. Op hydrografisch vlak kan men verschillende waterlopen onderscheiden. Naast het kanaal Roeselare-Leie in het zuiden, is vooral de Mandel van groot landschappelijk belang. De vallei van deze beek, die op bepaalde plaatsen relatief diep ingesneden is, varieert in breedte van een paar honderd meter tot bijna één kilometer. Verder zijn er meerdere zijbeken op te merken, met ten zuiden van de Mandel de Ooigembeek (met als zijtakken de Hulste- en Gaverbeek), en ten noorden de Kallemoeibeek, de Vijverbeek en de Hoogleenbeek. Het reliëf in de gemeente varieert van net onder de 10 meter tot iets meer dan 31 meter (TAW). Het laagste punt is gelegen in de laatste 900 meter van de Mandelvallei. Op alle andere plaatsen bevindt deze vallei, alsook die van de Ooigembeek, zich tussen de 10 en de 15 meter. Hoogtes van 15 tot 20 meter vinden we ten noordoosten en ten westen van de Ooigembeek, en ten noorden van de Mandel. Uitzonderingen daarop zijn een klein gebied ten zuiden van het kanaal met een piek net boven de 25 meter, en een meer omvangrijke strook hoger dan 20 meter, net ten noorden van het gehucht *De Ginste*, waar ook het hoogste punt (iets meer dan 31 meter) van de gemeente gelegen is (*Valckes Berg*, vindplaatsen 12 & 13, *cf. infra*).

2. De veldprospectie

Uit een terloopse vraag naar het gekende

archeologisch patrimonium van Oostrozebeke, bleek na wat opzoekingswerk zeer snel dat dit haast onbestaande was, in casu een deels opgegraven site met walgracht uit de 13^e eeuw (Despriet, 1984), bewoningssporen die wellicht dateren uit de Late IJzertijd (J. V., 1967), en een vermoedelijke Romeinse tumulus (De Loë, 1905), vergezeld van een aantal ongepubliceerde (en tot op heden niet nader onderzochte vondstmeldingen). Omdat we ervan uitgingen dat deze situatie te wijten was aan een tekort aan onderzoek, en niet aan een historische realiteit, werd besloten om in de Mandelgemeente te gaan prospecteren, wat effectief van start ging in februari 2004. Het doel bestond erin om op relatief korte termijn, en met een minimum aan middelen, een eerste beeld te schetsen van het potentieel van de gemeente op het vlak van ondergronds erfgoed. De keuze voor veldprospecties in vorm van *line-walking*, waarbij materiaal uit alle periodes zou gerecupereerd worden, was hierbij evident.

In concreto werden tot op heden 67 akkers (met een gemiddelde oppervlakte van 1,17 ha) belopen (zie fig. 1), waarbij intervallen van 5 meter werden gehanteerd. De archeologica werden per akker ingezameld en gearchiveerd. Om alle gegevens in latere stadia afdoend te kunnen verwerken, maakten we van bij het begin gebruik van een GIS (meer bepaald ArcView 3.1), waarbij we met de moderne kadasterkaart als referentie de geprosecteerde arealen intekenden als polygon. De geassocieerde tabel bevat momenteel het ID-nummer (dat ook gebruikt werd bij figuren 1 & 2), de naam van de vindplaats (*cf. infra*), de overeenkomstige moderne kadastrumnummers, de namen van eigenaars en eventueel pachters, het aantal prospecties, het bodemgebruik, en het aantal lithische

Fig. 1 — Kaart van Oostrozebeke. Aangegeven zijn de waterlopen en de geprospecteerde arealen (driehoekjes). Enkel indien het ging om een vindplaats 2004-2005, werd het symbool opgevuld en van een nummer voorzien. Dit laatste verwijst naar de toponiemen vermeld in de lopende tekst.

artefacten (met de mogelijkheid tot het aangeven van het aantal stukken per [sub]periode). Bovendien werd, zoals gebruikelijk, voor elk areaal een dossier opgesteld met datum en uur van prospectie, weersomstandigheden, toestand van de akker, betrokken personen, en eerste indrukken/opmerkingen.

De site-nummers op het kaartje en in de tabel (figuren 1 en 2) hebben betrekking op onderstaande toponiemen. Waar mogelijk werd teruggevallen op historische plaatsnamen, die een hedendaags jasje werden aangemeten, en ontleend zijn aan alsnog ongepubliceerd onderzoek door historicus Michaël Delanghe. In enkele gevallen moest een modern toponiem gebruikt worden, dat ofwel direct verwijst naar de betreffende arealen (vb. *Valckes Berg*), ofwel naar een nabijgelegen structuur (vb. *Ast*, *Boekboom*, *Nieuwbrug*, *Vijverbossen*). Voor de nummers gemarkeerd met een asterisk is het historisch onderzoek nog lopend; naarmate dit laatste vordert zullen ook deze aangevuld worden. Intussen lijkt het ons beter enkel met het nummer ernaar te verwijzen, om naamsveranderingen in de toekomst te vermijden:

1. <i>Meulestraatje 1</i>	31. <i>Kalbergkruiskapel 1</i>
2. <i>Meulestraatje 2</i>	32. <i>Hollebeek 1</i>
3. <i>Disland Sint-Maarten</i>	33. <i>Ast</i>
4. <i>Lindekouter 1</i>	34. <i>Vijverbossen</i>
5. <i>Lindekouter 2</i>	35. <i>De Kalberg 1</i>
6. <i>Lindekouter 3</i>	36. <i>Boekboom</i>
8. <i>Ter Wincle 1</i>	38. <i>De Kalberg 2</i>
12. <i>Valckes Berg 2</i>	39-42, 44. *
13. <i>Valckes Berg 1</i>	45. <i>De Groene Jager 1</i>
14. <i>t' Izegemse</i>	46. <i>De Groene Jager 2</i>

15. <i>Groten Bilck</i>	50. <i>Nieuwbrug 1</i>
17-18. *	51. <i>Kleine Molsten</i>
20. <i>Armenbos 2</i>	52. <i>t' Dendermondse 2</i>
22. <i>Rijkaards Akker 1</i>	53. <i>Hoge Lenen 3</i>
23. <i>Rijkaards Akker 2</i>	54. <i>Hoge Lenen 2</i>
24. <i>Rijkaards Akker 3</i>	56. <i>Ter Eike</i>
25. *	58, 60-62. *
26. <i>Den Bollaert</i>	63. <i>Hollebeek 2</i>
27. <i>Hoge Lenen 1</i>	64. *
28-30. *	65. <i>Nieuwbrug 2</i>

3. Resultaten

De 67 bezochte akkers, samen goed voor een kleine 120 ha of bijna 18 % van de totale oppervlakte aan akkerland in Oostrozebeke¹, zijn om praktische redenen allemaal gelegen in de noordelijke helft van de gemeente. Tot op heden konden we slechts vijf ervan meer dan éénmaal verkennen, meer bepaald nrs 23, 25, 26, en 40 tweemaal, en nr 38 driemaal. Op 50 ervan (de volle driehoekjes op fig. 1), waaronder de 5 laatstgenoemde, werden één of meerdere lithische artefacten gevonden, in omstandigheden die varieerden van slecht tot zeer goed². Hoewel dus reeds een

1. Volgens de cijfers van het NIS (bodembestemming januari 2005) bedraagt de totale oppervlakte aan akkerland in de gemeente nl. bijna 680 ha.

2. Dit vormde meteen de basis voor onze definitie van "vindplaats", nl. een geprospecteerd areaal (in casu een akker) waarop minstens één lithisch artefact teruggevonden werd.

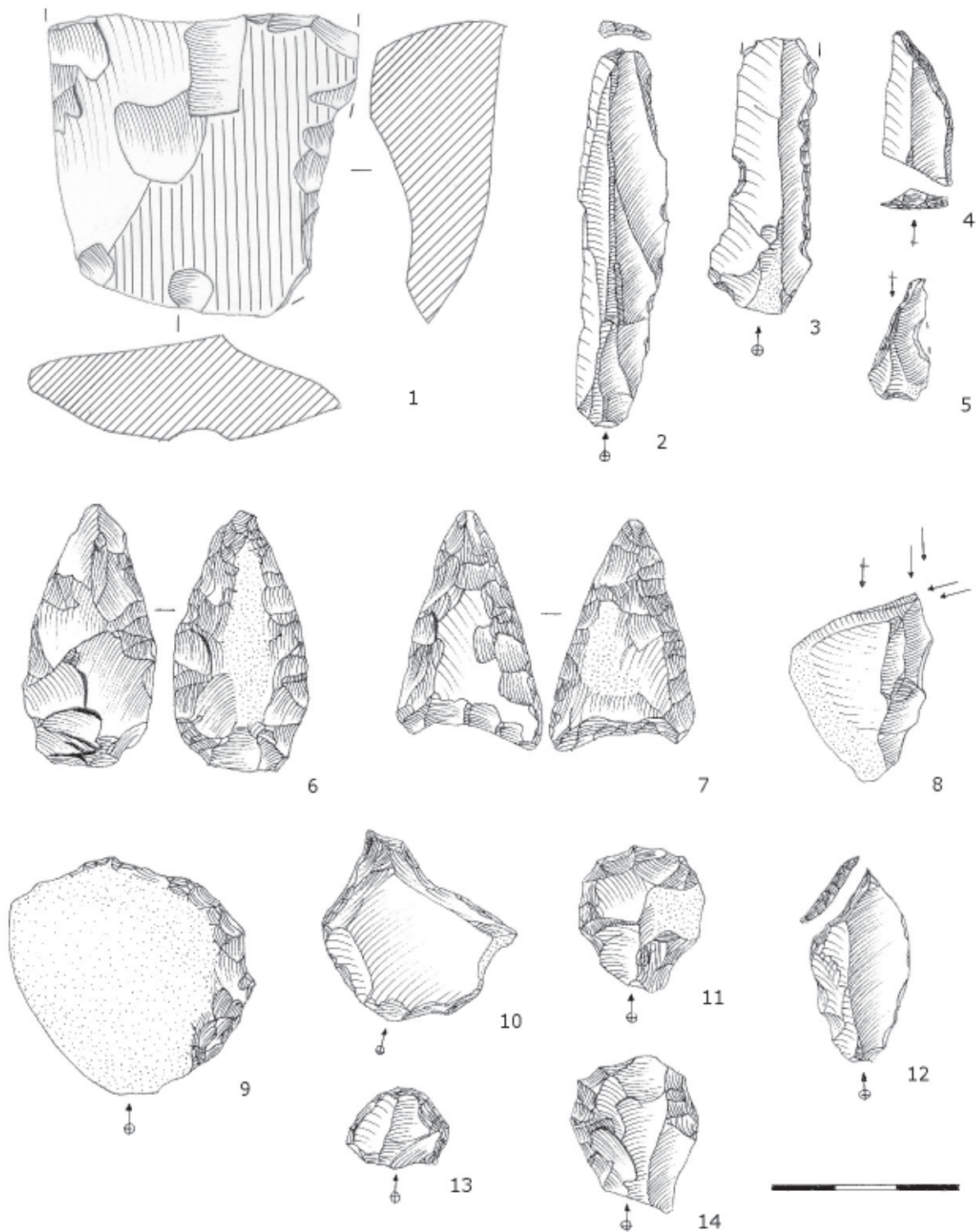

Fig. 3 — Enkele voorbeelden van het gerecupereerde materiaal. Het getal tussen haakjes verwijst naar de vindplaats: 1. Fragment van een gepolijste bijl (22); 2. Geretoucheerde kling (23); 3. Geretoucheerd (micro)klingfragment (33); 4. Trapezium (64); 5. Spits met geretoucheerde basis (23); 6-7. Pijlpunt (23/38); 8. Steker (42); 9. Schrabber (22); 10. Boor (5); 11. Schrabber (20); 12. Afgeknotte microkling (33); 13-14. Schrabber (32/22). Tekeningen: Gunther Noens.

geattesteerde steentijdvindplaatsen van nul naar vijftig konden optrekken, menen we in ons opzet geslaagd te zijn. Hoewel het aantal artefacten per akker nog in vele gevallen beperkt is, hopen we toch de eerste stappen gezet te hebben tot het opsporen en inventariseren van het archeologisch patrimonium in Oostrozebeke. Minstens even belangrijk is echter de bewustwording, ook op beleidsniveau (niet in de eerste plaats op lokaal vlak), van dit plaatselijk aanwezige erfgoed, en van de aandacht en zorg dat het verdient.

Het is echter ook meteen duidelijk dat we nog veel werk voor de boeg hebben eer we van een volwaardig onderzoek kunnen spreken, waaruit conclusies getrokken kunnen worden die verder reiken dan een louter typologische benadering: naast de verwerking en publicatie van het reeds gerecupereerd schervenmateriaal, moet eveneens het aantal prospecties verhoogd worden, waarbij zowel nieuwe als reeds bezochte akkers verkend worden. Pas wanneer dit gebeurd is, kunnen we ten volle werk gaan maken van een uitgebreide analyse (zowel op artefact- als op vindplaats-niveau), zoals boven reeds vermeld. We moeten onszelf met andere woorden twee nieuwe doelstellingen opleggen: streven naar een zo volledig mogelijke dekking van de totale oppervlakte aan akkerland, en vooral naar een groter aantal prospecties per akker. Bij wijze van experiment willen we bovendien in de toekomst gebruik maken van GPS om de afzonderlijke (lithische) vondsten te registreren. Gezien afwijkingen van slechts 1 tot 3 meter haalbaar zijn sinds de inwerkingstelling van het EGNOS-systeem³, zal het interessant zijn om na te gaan in hoeverre het gebruik van GPS wel degelijk een meerwaarde oplevert. Een eerste zou kunnen liggen in het terugvinden van concentraties (wat een verhoging van de resolutie inhoudt in vergelijking met onze huidige plaatsbepalingen op akkerniveau), en ten tweede zou dit toelaten om, mochten deze concentraties later effectief worden opgegraven, eventuele verschillen wat betreft spreiding of ligging te onderkennen. Dit zou dan bijvoorbeeld kunnen toelaten om bij te dragen tot de studie van de impact van turbaties, zoals ploegen.

Dankbetuigingen

We houden ons eraan het gemeentebestuur van Oostrozebeke te bedanken voor de kosteloze inzage en gebruik van de kadasterkaarten. Tevens willen we Michaël Delanghe bedanken voor zijn gewaardeerde input bij het zoeken naar geschikte toponiemen.

3. In het geval van EGNOS worden de GPS-satellieten bijgestaan door grondstations, wat een aanzienlijke toename van de precisie oplevert.

Bibliografie

CORNELISSEN E., (1988). A Study of Flint Arrowheads of the Provinces of Brabant and Limburg (Belgium). *Helinium*, 28: 192-222.

CROMBÉ Ph., 1996. *Epipaleolithicum en Vroeg- en Midden-Mesolithicum in Zandig Vlaanderen. Bijdrage tot de studie van de typo-chronologie en de nederzettingsstructuur (meer bepaald: Deel C - Hoofdstuk III: Typologie en Terminologie)*. Onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent, Gent.

DE LOË A., (1905). Rapport général sur les recherches et les fouilles exécutées par la Société pendant l'exercice 1903. *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*, 19: 130.

DESPRIET Ph., (1984). *Bodemschatten uit Zuid-West-Vlaanderen. Resultaten van 25 jaar oudheidkundige opgravingen* (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, vol. 10). Kortrijk.

V. J., (1967). Découvertes archéologiques récentes : 3. Oost-Rozebeke. *Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk. Handelingen. Nieuwe Reeks*, 35: 270-271.

VANMOERKERKE J., 1982. *Het mesolithicum te Mendonk* (meer bepaald: Deel III - Terminologie). Gent.

Dieter Jehs
Dentergemstraat, 12
BE - 8780 Oostrozebeke
dieter.jehs@telenet.be
dieter.jehs@pandora.be

Gunther Noens
Universiteit Gent
Vakgroep Archeologie en Oude
geschiedenis van Europa
Blandijnberg, 2
BE - 9000 Gent
Gunther.Noens@UGent.be
Gunther_Noens@hotmail.com